

ОСНОВНІ ВИЗНАЧЕННЯ

Грубий (звичайний) показник захворюваності (смертності) (crude rate, CR) - кількість нових випадків захворювання на злоякісні новоутворення (або, відповідно, випадків смерті від злоякісних новоутворень), які відбулися в популяції протягом року, віднесена до середньої чисельності цієї популяції в тому самому році, виражена через показник на 100 тис. населення. Характеризує частоту захворювання та смерті від захворювання в популяції регіону і використовується для аналізу онкоепідеміологічної ситуації в регіоні.

Стандартизований за віком показник захворюваності (смертності) (age standardized rate, ASR) – показник захворюваності (смертності) населення, розрахований за віковою структурою «стандартного населення» для нівелювання відмінностей у віковому розподілі різних популяцій. За стандартні населення тут вибрані: широко вживаний для порівняння показників між країнами світу *світовий стандарт населення*, а також *український стандарт населення*, розрахований на основі вікової структури населення України у 2000 р. Для **порівняння захворюваності або смертності у різних регіонах та вивчення їхньої динаміки слід використовувати стандартизований показник** і враховувати його довірчий інтервал.

Для обчислення 95% довірчого інтервалу такого показника використовується **стандартна похибка (standard error, SE)** наступним чином: $ASR \pm 1.96 \times SE$. Довірчий інтервал обов'язково враховується при співставленні показників для визначення ступеня значущості розбіжності між ними.

Показник розповсюдженості захворювання (т. зв. “контингенти хворих”) – кількість пацієнтів зі злоякісними новоутвореннями, які перебувають на онкологічному обліку на кінець року, виражена через показник на 100 тис. населення. Показник розповсюдженості може характеризувати загальну кількість осіб з будь-коли у минулому виявленим захворюванням на ЗН, які на кінець визначеного року є живими, – він називається **показником повної або загальної розповсюдженості ЗН** (complete prevalence, total prevalence), або обмежений обсяг контингентів хворих – тих, які є живими у дату обчислення розповсюдженості та захворіли впродовж календарного 1-, 3-, 5- або 10-річного інтервалу до цієї дати, – і називається **показником часткової розповсюдженості ЗН** (partial prevalence, limited-duration prevalence).

Показники розповсюдженості застосовують для визначення необхідного матеріально-технічного і кадрового забезпечення онкологічної служби у регіоні. Показники часткової розповсюдженості найбільш придатні для оцінки та планування різних етапів ведення онкологічних хворих, зокрема **1-річну розповсюдженість** – для визначення кількості пацієнтів, які потребуватимуть пильного клінічного нагляду у перший рік після завершення первинного лікування. **Контингенти перших 3-х років спостереження** визначають кількість пацієнтів, які потребуватимуть регулярних обстежень з метою виявлення можливого продовження хвороби, оскільки найбільш часто виникнення рецидиву ЗН відбувається впродовж другого-третього років після виявлення пухлини і первинного лікування. Позаяк рівень смертності осіб, які пережили 5 років після виявлення ЗН, при переважній більшості онкологічних захворювань є близьким до рівня смертності загальної популяції, таких пацієнтів зазвичай вважають вилікованими. Тому за обсягом **5-річних контингентів** хворих на ЗН можна оцінювати кількісний і структурний склад осіб, які найбільш вірогідно потребуватимуть послуг онкологічної служби впродовж календарного року за умови відсутності екстремальних сплесків у перебігу онкоепідеміологічного процесу.

ОПИС ПОКАЗНИКІВ, НАВЕДЕНИХ У БЮЛЕТЕНІ

Всю вміщену в Бюлетені інформацію обчислено на основі персоніфікованих даних регіональних канцер-реєстрів, які є структурними одиницями [Національного канцер-реєстру України \(НКР\)](#).

Інформація надається за рубриками, кожна рубрика висвітлює окрему нозологічну форму або групу злоякісних новоутворень (ЗН) відповідно зазначеним кодам МКХ-10 АМ. Дані про захворюваність і смертність дитячого населення (віком 0-17 років) за нозологічними формами ЗН

включені до відповідних рубрик; окремою рубрикою надано інформацію про дитяче населення в розрізі регіонів.

Звертаємо Вашу увагу, що НКР в цьому році не отримав дані з АР Крим, м. Севастополь і Донецької обл., дані Луганської області отримані лише частково. В зв'язку з цим **абсолютна кількість** хворих, випадків захворювання та смертей від ЗН в Україні в цілому, якщо її приведено у таблицях, не охоплює тих, що сталися у Донецькій, Луганській областях, АР Крим і м. Севастополь. **Всі показники для України в цілому** обчислені з виключенням з розрахунку цих регіонів; показники для Донецької і Луганської областей наразі не розраховуються.

Таблиця 1 кожної рубрики містить загальні характеристичні показники 2020 року, отримані шляхом обрахунку даних, уточнених впродовж 2021 року. Для обчислення стандартизованих показників використано загальноприйнятий світовий стандарт населення та український стандарт населення України, розрахований у НКР на основі вікової структури населення України в 2000 р. (див. також розділ [Основні визначення](#)). Всі показники надаються для чоловічого, жіночого та загального населення.

Зміна показника захворюваності 2020 року показана в порівнянні з показником 2019 року; від'ємне значення свідчить про його зменшення, додатне – про збільшення. Якщо зміна показника є статистично достовірною з рівнем значущості $p \leq 0,05$ (при 95% довірчому інтервалі) або $p \leq 0,01$ (при 99% довірчому інтервалі), то це відображено позначками $\uparrow$ чи $\downarrow$ або $\uparrow\uparrow$ чи $\downarrow\downarrow$, відповідно. Статистично незначуща різниця (позначена $\sim$) свідчить про те, що зміна показника може бути наслідком випадкових коливань.

Показники „**Захворюваність і смертність дитячого населення**” обчислені як відношення кількості випадків захворювання на ЗН та смертей від ЗН серед осіб, яким не виповнилося повних 18 років на момент захворювання або смерті, до загальної кількості дитячого населення відповідної статі.

Показник „**Не прожили одного року з числа вперше виявлених**” обчислюється відносно всіх вперше виявлених в 2020 році хворих на ЗН, незалежно від того, чи діагноз встановлено за життя, чи посмертно, причому враховуються смерті від будь-яких причин.

Показник „**3 числа вперше виявлених – з діагнозом, встановленим посмертно**” обчислюється як відношення кількості хворих, яким діагноз захворювання на ЗН було встановлено в 2020 році посмертно, до загальної кількості виявлених в 2020 році.

Показник „**Морфологічно підтверджених**” – це відсоток випадків захворювання на ЗН 2020 року з діагнозом, підтвердженим гістологічним або цитологічним дослідженням. Показник „**Гістологічно підтверджених**” визначається як частка гістологічно верифікованих випадків у загальній кількості діагнозів захворювання на ЗН, встановлених в 2020 році. Показник „**Не визначено морфологічний тип**” надає відсоток морфологічно верифікованих випадків, зареєстрованих як «новоутворення, без додаткових уточнень», тобто морфологічний тип яких невідомий (код морфології за МКХО 8000-8005).

Показник „**Виявлено хворих на профілактичних оглядах**” визначено як відношення кількості хворих, виявлених на профогляді, до загальної кількості хворих, виявлених в 2020 році.

Показник „**Охоплено спеціальним лікуванням первинних хворих**” – це відсоток хворих, що отримали спеціальне протипухлинне лікування (радикальне, паліативне, ад'ювантне) впродовж 12-ти місяців з моменту встановлення діагноза, від загальної кількості виявлених в 2020 році. Показники „**Охоплено лише хірургічним лікуванням**”, „**Охоплено комбінованим і комплексним лікуванням**” (тобто хіміо-, гормоно-, імунотерапевтичним або променевим спеціальним лікуванням разом з хірургічним, на відміну від тих, що отримали тільки хірургічне спеціальне лікування) віднесені до загальної кількості первинних хворих.

Таблиця 2 - Захворюваність і смертність 2020 року - містить показники, обчислені з урахуванням додаткової та уточнюючої інформації, що надійшла до НКР впродовж 2021 року, в розрізі областей. Для чоловічого, жіночого та загального населення наведені наступні показники:

звичайний (грубий) показник, стандартизований за світовим стандартом населення і стандартизований за стандартом населення України (див. розділ [Основні визначення](#)).

Таблиця 3 - Захворюваність і смертність 2021 року - містить показники захворюваності і смертності в розрізі областей, обчислені за оперативними даними НКР, зареєстрованими станом на кінець 2021 року, тому слід зважати на зміну цих показників (найчастіше - у бік збільшення) через надходження додаткової і уточнюючої інформації протягом наступних років. Показники надано для чоловічого, жіночого та всього населення за схемою: кількість випадків і грубий показник.

☝ **Порівняння уточнених показників Таблиці 2 і оперативних показників Таблиці 3 для аналізу динамічних змін захворюваності та смертності не є коректним**, позаяк за період уточнення – наразі в НКР таким періодом є один наступний за звітним календарний рік – ці показники зростають на 5-12% від рівня оперативних значень через затримку у одержанні інформації від інших медичних закладів (як нині організована робота НКР [читайте на нашому веб-сайті](#)). **З цієї причини уточнені показники захворюваності та смертності позаминулого року переважно більш об'єктивно описують поточну онкоепідеміологічну ситуацію в Україні.** У практиці інших країн та міжнародних проєктів період уточнення може тривати від 2 до 5 років.

Таблиця 4 містить показники, обчислені також за оперативними даними НКР на кінець 2021 року.

До показника „**3 числа вперше виявлених мали стадію згідно TNM**” включені хворі з вперше виявленим захворюванням на ЗН, стадію якого обчислено за зареєстрованими індексами TNM (за класифікацією 6-го перегляду). До показника з „**Не визначеною**” стадією враховані тільки ті випадки захворювання, для яких визначення стадії за класифікацією TNM передбачене, але її встановити неможливо внаслідок або відсутності індексів TNM, або їхньої невідповідності застосованій класифікації, або відсутності іншого визначального для стадії параметра (наприклад, ступеня диференціювання пухлини кісток чи м'яких тканин, сироваткового пухлинного маркера ЗН яєчка, та т.ін.). Випадки ЗН, визначення стадії яких за TNM-6 не передбачене (наприклад, саркоми матки, нефробластоми, нейробластоми та т.ін.), до показника з «не визначеною» стадією не враховуються. Для захворювань **Хвороба Ходжкіна** та **Неходжкінські лімфоми** всіх первинних локалізацій, за винятком ЦНС, стадії визначаються за Анн-Арбор класифікацією. В розділі **Лейкемії** наведено розподіл за формою перебігу: гострі, підгострі, хронічні та неуточнені. У рубриках **Всі ЗН** та **ЗН у дитячого населення** у цій таблиці скомпоновано відсотковий розподіл випадків захворювання з кодами МКХ-10 AM C00-C86 за стадією як згідно з TNM, так і з Анн-Арбор.

Показники **розподілу за стадією**, а також „**Охоплених спеціальним лікуванням**” та „**Виявлених на профілактичних оглядах**” обчислені на підставі оперативних даних 2021 року по відношенню до кількості **хворих**, взятих на облік у 2021 р. з вперше в житті встановленим діагнозом, а показник „**Морфологічно верифікованих**” розрахований для відповідних **випадків захворювання** на ЗН.

Показник „**Не прожили одного року з числа вперше виявлених**” обчислено згідно з описом цього показника у Таблиці 1. Наведено також **кількість хворих з посмертно встановленим діагнозом**.

В таблицях [Додатку А](#) – **Статеві-вікові показники захворюваності** та [Додатку Б](#) – **Статеві-вікові показники смертності** в розрізі 53-х нозологічних форм ЗН, а також всіх ЗН та всіх ЗН з виключенням немеланомних ЗН шкіри наведені наступні дані: кількість випадків захворювання або смерті від ЗН, повіковий (для 5-річної вікової групи), грубий (CR) і стандартизований за світовим стандартом населення (ASRW) показники на 100 тис. населення, стандартна похибка стандартизованого показника (SE). Всі показники розраховані на основі даних НКР за **2020** рік, уточнених впродовж 2021 року.

У [Додатку В](#) наведені **показники загальної розповсюженості ЗН** («повні контингенти хворих») і у [Додатку Г](#) – **показники 5-річної розповсюженості ЗН** («5-річні контингенти хворих») в Україні станом на кінець 2021 р. для всього населення, чоловічої та жіночої популяції, розраховані на 100 тис. населення відповідної статі та віку.